

การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานราก โดยใช้ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน - CBMC” ในจังหวัดพิจิตร

Promoting Community-Based Economic Development Process through the
Community Business Model Canvas (CBMC) in Phichit Province

พระครูพิจิตรวรเวท (มานัส มารยาท)¹ พระมหาสุเมฆ สมาหิโต (ทวีกุล)²
พระครูวศินวรกิจ (วิชาญ แดงประไพ)³ พระมหาศุภฤกษ์ สุภัททจารี (สีวันคำ)⁴
พระแดนชัย สุริยวิโส (สุริยวงศ์)⁵ และนพวรรณ ไชยชนะ⁶

Phrakru Phichitworawet (Manat Marayat), Phramaha Sumek Samāhito (Taweekul),
Phrakhruwasinwarakit (Wichan Daengpraphai), Phramaha Supharoek Supattajaree
(Siwankham), Phra Danchai Suriyawungso (Suriyawong) and Noppawan Chaichana

Received: October 02, 2025

Revised: April 29, 2026

Accepted: May 01, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานราก
โดยใช้ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน - Community Business Model Canvas (CBMC) ในจังหวัดพิจิตร
2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน - CBMC ในจังหวัดพิจิตร”
ในกระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานราก และ 3) เพื่อส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชน
เศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน - CBMC” ในจังหวัดพิจิตร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ
(Qualitative research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) 12 รูป/คน โดยเลือกแบบเจาะจง
จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มผลิตภัณฑ์จากปลา และกลุ่มสัมพันธ์ในพื้นที่ตำบลหอไกรและตำบลบาง
มูลนาก และเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงในกระบวนการส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชน
ผลการวิจัย พบว่า 1) แนวทางการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน -

¹⁻⁶ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: noppwan08@gmail.com, Tel. 0850535680

CBMC” ในจังหวัดพิจิตร ได้แก่ การนำ “แผนธุรกิจ CBMC ในจังหวัดพิจิตร” มาวิเคราะห์และบริหารจัดการทรัพยากร ภายในให้เกิดประโยชน์สูงสุด ส่งเสริมความร่วมมือและนวัตกรรม การเชื่อมโยงกับเครือข่ายภายนอก ส่งเสริมความยั่งยืนและพึ่งพาตนเอง อบรมให้ชุมชนนำเครื่องมือ วางแผนธุรกิจตามโมเดล CBMC ปรับให้เหมาะสมกับบริบทชุมชน 2) ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน CBMC ในจังหวัดพิจิตร” ในกระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานราก ได้แก่ ความผันผวนของเศรษฐกิจส่งผลต่อการเข้าถึงแหล่งทุน ค่านิยม, ความเชื่อ, และประเพณีท้องถิ่นมีผลต่อวางแผนและการดำเนินงาน รัฐและนโยบายที่เอื้อต่อการพัฒนาช่วยให้เข้าถึงทรัพยากรและการบริการได้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่เชื่อมต่อกับเครือข่ายภายนอก ภูมิศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่มีผลต่อการกำหนดกลยุทธ์ และ 3) การส่งเสริมการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานรากด้วย แผนธุรกิจเพื่อชุมชน CBMC ในจังหวัดพิจิตร มี การวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน ออกแบบแผนธุรกิจด้วย CBMC นำแผนไปปฏิบัติจริง ติดตามและปรับปรุงแผน และขยายผลและสร้างความยั่งยืน ความสำเร็จขึ้นอยู่กับความร่วมมือของชุมชน และควรสนับสนุนงบประมาณ การอบรมด้านการบริหารธุรกิจอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อให้ธุรกิจเติบโตอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานราก, กระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานราก, แผนธุรกิจเพื่อชุมชน – CBMC

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the approach to the community-Based economic development through "Community Business Model Canvas (CBMC)" in Pichit Province; 2) to analyze the environmental factors affecting the "Community Business Model Canvas (CBMC)" in Pichit Province in community-Based economic development process; and 3) to promote the community-based economic development process through the "Community Business Model Canvas (CBMC)" in Pichit Province. This was the qualitative research using 12 key informants selected through purposive sampling from stakeholders in the fish products and the mango leather groups in Ho Krai and Bang Mun Nak subdistricts, who were directly involved in the community development promotion process. The research findings

revealed that 1) the approach to develop the community-Based economic development through "Community Business Model Canvas (CBMC)" in Phichit Province included analyzing and managing internal resources to maximize benefits, promoting cooperation and innovation, connecting with external networks for sustainability and self-reliance, and training communities to use business planning tools based on the CBMC model, adapting them to their local context; 2) the results of the environmental analysis affecting the "CBMC Community Business Plan in Phichit Province" in the community-based economic development process were as follows: economic volatility affected access to capital, values, and beliefs; local traditions had an impact on government planning and operations; development-friendly policies helped improve access to resources and services; modern technology and innovation were connected to external networks; the geography and natural resources of the area influenced strategic planning; 3) promoting the community-Based economic development through "Community Business Model Canvas (CBMC)" in Phichit Province involved analyzing community potential, designing business plans using CBMC, implementing the plans, monitoring and improving the plans, and scaling up and building sustainability; success depended on community engagement; financial support should be provided for continuous business management training and the development of online platforms to ensure sustainable business growth.

Keywords: Community-Based Economic Development, Community-Based Economic Development Process, Community Business Model Canvas (CBMC)

บทนำ

ประเทศไทยก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ กำลังก้าวไปสู่ประเทศพัฒนา ทำให้คนในประเทศเริ่มที่จะทิ้งความเป็นอยู่ที่ เป็นไทยของเราไป หันไปเน้นภาคอุตสาหกรรม ติดวัตถุนิยม ชอบความฟุ้งเฟ้อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแทบ จะทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อม (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2563) ธุรกิจชุมชนเป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่เน้นให้คนในชุมชน

รวมกลุ่ม อาศัยความร่วมมือ มีส่วนร่วมในการร่วมกันเป็นเจ้าของร่วมกันร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันนำภูมิปัญญาและทรัพยากรในท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าเพิ่มเป็นการวางรากฐานพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

การวางรากฐานพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดพิจิตร (พ.ศ.2566 - 2570) เป็นกระบวนการจัดทำแผนที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและการบูรณาการในการทำงานร่วมกันของ ทุกภาคส่วนเพื่อให้ได้มาซึ่งกรอบและแนวทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพิจิตรที่ สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของพื้นที่ รวมทั้งเชื่อมโยงสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาของแผน ในทุกระดับตั้งแต่ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ แผนการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล แผนพัฒนาภาคเหนือ การพัฒนาของกลุ่มจังหวัด ภาคเหนือตอนล่าง และแผนพัฒนาจังหวัดพิจิตร (พ.ศ.2566 - 2570) จากการวิเคราะห์เชื่อมโยงยุทธศาสตร์ในทุกระดับ วิเคราะห์ศักยภาพความพร้อมของจังหวัดพิจิตรใน หลากหลายมิติ และเปิดเวทีระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน นำไปสู่การกำหนดทิศทางการพัฒนาของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดพิจิตร (พ.ศ.2566 - 2570) ภายใต้วิสัยทัศน์ “เกษตรนวัตกรรม สร้างสรรค์ บนฐานชุมชนเข้มแข็งพอเพียง และเมืองแห่งการเรียนรู้ น่ายุ่ ยั่งยืน” โดยให้ความสำคัญในการ พัฒนาเมืองพิจิตรให้เป็นเมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานทุนทางสังคม วัฒนธรรม เน้นให้ความสำคัญ กระบวนการสร้างความเข้มแข็งในชุมชนโดยยึดหลักการเศรษฐกิจพอเพียง สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ของเมือง เปิดพื้นที่การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สร้างระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมของเมืองให้น่ายุ่และ ยั่งยืน และได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนออกเป็น 5 ยุทธศาสตร์ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การบริหารจัดการน้ำ ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์จังหวัดพิจิตร ซึ่งเป็นพื้นที่เป้าหมายในการวิจัย พบว่ามีศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติ ทุนวัฒนธรรม วิถีชีวิต เกษตรกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวนมาก (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนา จังหวัด, 2567) อย่างไรก็ตาม จังหวัดพิจิตรยังคงประสบปัญหาเชิงโครงสร้างในหลายมิติ เช่น รายได้เฉลี่ยของประชากรต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ การเคลื่อนย้ายแรงงานออกนอกพื้นที่สูง ความไม่ต่อเนื่องของการพัฒนากลุ่มอาชีพ และขาดกลไกบูรณาการเชิงระบบในการเชื่อมโยงเศรษฐกิจชุมชนกับเศรษฐกิจระดับจังหวัดและประเทศ ดังนั้น “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน” เนื่องจากองค์ประกอบสำคัญของเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง ตัวชี้วัดความสำเร็จของการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนา เศรษฐกิจฐานรากทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ แนวทาง และ กระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากระดับ

กลุ่มชุมชนตำบล (คณะกรรมการยุทธศาสตร์เศรษฐกิจฐานราก, 2559) จึงถูกพัฒนาให้เป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการความรู้ การวางแผน การบริหาร และการติดตามผลพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้มีเป้าหมายร่วมกันของทุกภาคส่วน ทั้งนี้ การดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ Community Business Model Canvas (CBMC) ในจังหวัดพิจิตร ยังคงประสบกับข้อจำกัดบางประการ เช่น ความเข้าใจในแนวคิด CBMC ของกลุ่มเป้าหมาย ความสามารถในการรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานชุมชนเพื่อวางแผนธุรกิจ การขาดทักษะด้านการบริหารจัดการและการตลาดของกลุ่มอาชีพ รวมถึงปัจจัยแวดล้อมในระดับนโยบายและโครงสร้างเศรษฐกิจในระดับมหภาคที่ยังไม่เอื้อต่อการเติบโตของเศรษฐกิจชุมชน

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชาติ จำเป็นต้องเริ่มตั้งแต่การวางนโยบายเชิงกลยุทธ์ ไปจนถึงขยายผลของการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นเศรษฐกิจฐานใหญ่ของประเทศ หรือที่เรียกว่า “เศรษฐกิจฐานราก” เป็นระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถพึ่งตนเองภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีรากฐานมาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร ได้ทรงนำมาบูรณาการและทรงพระราชทานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้พสกนิกรได้นำไปปรับใช้ตามบริบทในแต่ละท้องถิ่นของตนโดยมีรูปแบบที่มีการช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้ เกิดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ในพื้นที่ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเข้มแข็งและยั่งยืนซึ่งหากเปรียบเทียบกับสถานการณ์ในปัจจุบัน สังคมคงเปรียบดังต้นไม้ที่ขาดน้ำ ขาดปุ๋ย ขาดการบำรุงรักษาที่มีรากแก้ว และรากผอม คือ ประชาชนที่เป็นพื้นฐานของต้นไม้ที่ทำหน้าที่ทุกอย่างเพื่อให้ต้นไม้คงอยู่ได้อย่างสมบูรณ์ เศรษฐกิจฐานรากจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งซึ่งมีความสอดคล้องในสภาวะปัจจุบันที่ทุกภาคส่วนควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้เกิดขึ้นให้เป็นรูปธรรมตามบริบทของในแต่ละพื้นที่เพื่อผลประโยชน์สุขของประชาชน และสังคมประเทศชาติ (พระครูพิจิตรวรเวท และคณะ. 2567).

นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนนวัตกรรมในจังหวัดพิจิตร ต้องการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ตามแนวทางของยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายของรัฐบาล และส่งผลให้เกิดการสร้างนวัตกรรมชุมชน ในการสร้างเศรษฐกิจฐานราก ตลอดจนสร้างชุมชนที่มีขีดความสามารถในการจัดการตนเองอย่างยั่งยืน จึงเกิดบันทึกความร่วมมือ เพื่อบูรณาการและเชื่อมโยงการทำงานเพื่อยกระดับขีดความสามารถ สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติราชการของ หน่วยงานราชการ กลุ่มวิสาหกิจ เครือข่าย องค์กรชุมชน ในการขับเคลื่อน

นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การสำรวจข้อมูลสังคมและเศรษฐกิจฐานราก เพื่อประเมินผล และจัดทำแผนงานมาตรการข้อเสนอและกำหนดนโยบาย การพัฒนาคุณภาพชีวิตและ สร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนได้อย่างถูกต้อง และสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน (พระครูพิจิตรวรเวท และคณะ, 2567).

จากสภาพการพัฒนาเศรษฐกิจในปัจจุบัน พบว่า ชุมชนเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัด พิจิตร โดยเฉพาะอำเภอบางมูลนาก ยังประสบปัญหาด้านการบริหารจัดการธุรกิจชุมชนอย่างเป็นระบบ ทั้งการวิเคราะห์ศักยภาพ การวางแผนธุรกิจ และการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ ส่งผลให้ กลุ่มเศรษฐกิจชุมชน เช่น กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน กลุ่มผู้ผลิตผู้ประกอบการ One Tambon One Product (OTOP) และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ยังไม่สามารถพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืน แม้จะมีการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง แต่ยังพบว่า ขาดกระบวนการ และเครื่องมือที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน ที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมในการออกแบบและวางแผน ธุรกิจอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น ปัญหาการวิจัยที่สำคัญคือ การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชน เศรษฐกิจฐานรากโดยใช้แผนธุรกิจเพื่อชุมชน (CBMC) จะสามารถพัฒนาศักยภาพการจัดการธุรกิจ ชุมชนและเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนในจังหวัดพิจิตรได้อย่างไร เพื่อมุ่งสู่ความ ยั่งยืนในระยะยาว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน - CBMC” ในจังหวัดพิจิตร
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน - CBMC” ใน กระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานราก
3. เพื่อส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน - CBMC” ในจังหวัดพิจิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัย นี้เป็นการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โครงการวิจัยย่อยที่ 1 การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ “แผนธุรกิจ เพื่อชุมชน - CBMC” ในจังหวัดพิจิตร ภายใต้แผนการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเครือข่ายเศรษฐกิจฐาน รากและชุมชนนวัตกรรมในจังหวัดพิจิตร” ดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัย เชิงคุณภาพ ผู้ให้ ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) การวิจัยครั้งนี้ เก็บข้อมูลจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 2 กลุ่ม ได้แก่ 1.

ผลิตภัณฑ์จากปลา อาหารปลาขึ้นชื่อ 2.ผลิตภัณฑ์ จากมะม่วง เลื่องลือมะม่วงแผ่น กลุ่มที่ 1 ผลิตภัณฑ์จากปลา อาหารปลาขึ้นชื่อ อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ประกอบด้วยกลุ่มชุมชน ประเวศน์เหนือ ในพื้นที่เทศบาลเมืองบางมูลนาก ตำบลบางมูลนาก 1.บ้าน, กลุ่มชุมชนหัวรอ ในพื้นที่เทศบาลตำบลหอไกร ตำบลหอไกร 1.บ้าน, กลุ่มที่ 2 ผลิตภัณฑ์ จากมะม่วง เลื่องลือมะม่วง แผ่น อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร, กลุ่มชุมชนประเวศน์เหนือ ในพื้นที่เทศบาลเมืองบางมูลนาก ตำบลบางมูลนาก 3.บ้าน, กลุ่มชุมชนหัวรอ ในพื้นที่เทศบาลตำบลหอไกร ตำบลหอไกร 3.บ้าน และเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงในกระบวนการส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานราก โดยใช้ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน - CBMC” ในจังหวัดพิจิตร โดยผู้วิจัยได้ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในพื้นที่ตำบลหอไกร และตำบลบางมูลนาก เพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก ในด้านทุนชุมชน เพราะพื้นที่ มีความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งสอดคล้องกับคำขวัญอำเภอบางมูลนากว่า “อาหารปลาขึ้นชื่อ..เลื่องลือมะม่วงแผ่น..ดินแดนหลวงพ่อกิน..ถิ่นข้าวขาวกอเดียว..เที่ยวศูนย์ช่วยพัฒนาการเกษตร สิรินคร”

1. การวิเคราะห์ข้อมูล มีการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (induction) มีการแบ่งประเภทตามเนื้อหาของเอกสารแล้วเปรียบเทียบเนื้อหาประเภทต่างๆ กันโดยการนำข้อมูลเบื้องต้นจากการสำรวจเอกสาร และนำมาประกอบกับข้อมูลจากภาคสนามที่ได้มาจาก การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ บรรยายเนื้อหาของข้อความหรือเอกสาร โดยใช้วิธีเชิงคุณภาพ อย่างเป็นระบบ โดยจะเน้นเนื้อหาตามที่ปรากฏในข้อความ พิจารณาจากเนื้อหาโดยผู้วิจัยไม่มีอคติหรือความรู้สึกของตัวเองเข้าไปพัวพัน ไม่เน้นการตีความหรือความหมายที่ซ่อนอยู่เบื้องหลัง

2. เครื่องมือการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ 1 ปฏิทินชุมชน คือ การเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวบ้านว่าในแต่ละปีแต่ละเดือน หรือในแต่ละวัน ชุมชนมีกิจกรรมอะไรบ้าง อะไรที่เกิดขึ้นและเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของชาวบ้านอย่างไร

2.2 เครื่องมือที่ 2 แผนที่เดินดิน (Geo-Social Mapping) ในพื้นที่เทศบาลเมืองบางมูลนาก (ตำบลบางมูลนาก) และเทศบาลตำบลหอไกร (ตำบลหอไกร)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1. การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องของ หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดง ความสัมพันธ์ที่

แสดงให้เห็นถึงแนวทางการส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน - CBMC” ในจังหวัดพิจิตร และการพัฒนาเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ บนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดพิจิตรเช่น หนังสือพิมพ์ หนังสือ วิทยานิพนธ์ วารสาร และสิ่งพิมพ์ต่างๆ

3.2. การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นวิธีการศึกษาที่มีระเบียบวิธีการเฉพาะโดยการลงพื้นที่ชุมชนในพื้นที่ตำบลบางมูลนาก ตำบลหอไกร อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน - CBMC” ในจังหวัดพิจิตร จากการศึกษาพบว่า การนำ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน CBMC ในจังหวัดพิจิตร” มาใช้เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ชุมชนเศรษฐกิจฐานรากสามารถวิเคราะห์และบริหารจัดการทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมความร่วมมือและนวัตกรรมภายในชุมชน รวมถึงการเชื่อมโยงกับเครือข่ายภายนอก ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นปัจจัยที่นำไปสู่ความยั่งยืนและการพึ่งพาตนเองในระดับชุมชน มีความจำเป็นในการเพิ่มการอบรมและสนับสนุนทางเทคนิค เพื่อให้ชุมชนสามารถนำเครื่องมือ แผนธุรกิจเพื่อชุมชน CBMC ในจังหวัดพิจิตร ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ข้อมูลเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน CBMC ในจังหวัดพิจิตร” เป็นเครื่องมือที่มีศักยภาพสูงในการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานราก โดยการสร้างความร่วมมือภายในชุมชนและการใช้ทรัพยากรภายในให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีการวางแผนธุรกิจตามโมเดล CBMC โดยใช้แนวทาง Business Model Canvas ที่ได้รับการปรับให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน โดยครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ เช่น คุณค่าที่นำเสนอ (Value Proposition) กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย (Customer Segments) ช่องทางการติดต่อและการจัดจำหน่าย (Channels) กิจกรรมหลัก (Key Activities) ทรัพยากรหลัก (Key Resources) พันธมิตรหลัก (Key Partnerships) โครงสร้างต้นทุนและแหล่งรายได้ (Cost Structure & Revenue Streams) ดังนั้น “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน CBMC ในจังหวัดพิจิตร” ไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือในการวางแผนธุรกิจ แต่ยังเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งในด้านเศรษฐกิจและสังคม ผ่านการใช้ทรัพยากรภายในอย่างคุ้มค่าและการร่วมมือที่มีอยู่ มาใช้เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ชุมชนเศรษฐกิจฐานรากสามารถวิเคราะห์และบริหารจัดการทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมความร่วมมือและนวัตกรรมภายในชุมชน รวมถึงการเชื่อมโยงกับเครือข่ายภายนอก ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นปัจจัยที่นำไปสู่ความยั่งยืนและการพึ่งพาตนเองในระดับชุมชน โดยใช้เครื่องมือ ดังนี้

เครื่องมือที่ 1 ปฏิทินชุมชน คือ การเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวบ้านว่าในแต่ละปี แต่ละเดือน หรือในแต่ละวัน ชุมชนมีกิจกรรมอะไรบ้าง อะไรที่เกิดขึ้นและเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของชาวบ้านอย่างไร ทั้งการประกอบอาชีพต่างๆ ซึ่งในแต่ละชุมชนก็จะมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน ออกไป หากชุมชนที่ประกอบอาชีพทำนา วิถีชีวิตหลักก็จะผูกพันอยู่กับการทำนาซึ่งเริ่มตั้งแต่ต้นฤดูฝนจนสิ้นสุดฤดูเกี่ยว พอหมดช่วงการทำนาชาวบ้านก็จะมีกิจกรรมต่าง ๆ ทำต่อ ซึ่งเราจะต้องศึกษาให้ทราบว่าเขาทำอะไรบ้างในช่วงนั้น ดังตัวอย่างที่ 1-2

1. ตัวอย่างปฏิทินชุมชน “ชุมชนประเวศน์เหนือ ตำบลบางมูลนาก”

ตารางที่ 1 ปฏิทินชุมชนประเวศน์เหนือ เทศบาลเมืองบางมูลนาก ตำบลบางมูลนาก

เดือน	กิจกรรมชาวบ้านชุมชนประเวศน์เหนือ
กรกฎาคม ถึง มกราคม	สัปดาห์ : นอกฤดูการ ไร่มะม่วง ไร่คอนันต์และน้ำดอกไม้นอกพื้นที่ รับจ้างทั่วไป หาปลาในแหล่งน้ำธรรมชาติ แม่น้ำน่าน
กุมภาพันธ์	สัปดาห์ : นอกฤดูการ ไร่มะม่วง ไร่คอนันต์และน้ำดอกไม้นอกพื้นที่ รับจ้างทั่วไป หาปลาในแหล่งน้ำธรรมชาติ แม่น้ำน่าน
มีนาคม	สัปดาห์ : นอกฤดูการ และในฤดูการ ไร่มะม่วงแก้วขมิ้น นอกพื้นที่ รับจ้างทั่วไป หาปลาในแหล่งน้ำธรรมชาติ แม่น้ำน่าน
เมษายน	สัปดาห์ : ในฤดูการ ไร่มะม่วงพิมเสนในพื้นที่
พฤษภาคม	สัปดาห์ : นอกฤดูการ และในฤดูการ ไร่มะม่วงแก้วขมิ้น นอกพื้นที่ รับจ้างทั่วไป หาปลาในแหล่งน้ำธรรมชาติ แม่น้ำน่าน
มิถุนายน	สัปดาห์ : นอกฤดูการ และในฤดูการ ไร่มะม่วงแก้วขมิ้น นอกพื้นที่ รับจ้างทั่วไป หาปลาในแหล่งน้ำธรรมชาติ แม่น้ำน่าน

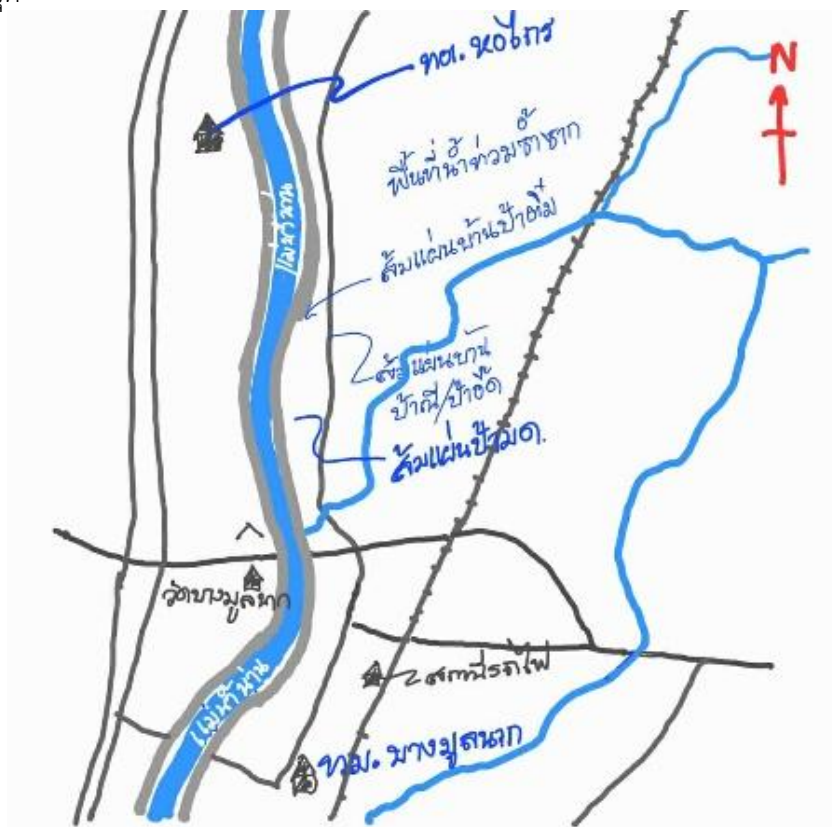
2. ตัวอย่างปฏิทินชุมชน “ชุมชนห้วยรอ เทศบาลห่อไกร ตำบลห่อไกร”

ตารางที่ 2 ปฏิทินชุมชนห้วยรอ เทศบาลห่อไกร ตำบลห่อไกร

เดือน	กิจกรรมชาวบ้านชุมชนห้วยรอ
ธันวาคม - มกราคม	ทำนาปรัง นอกฤดูการ ในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก
กุมภาพันธ์ - มีนาคม	สัปดาห์ : นอกฤดูการ ไร่มะม่วง ไร่คอนันต์และน้ำดอกไม้นอกพื้นที่ สัปดาห์ : ในฤดูการ ไร่มะม่วงพิมเสนในพื้นที่ ทำนาปรัง นอกฤดูการ ในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก

เมษายน	สัมภาษณ์ : ในฤดูกาล ไข้มาม่วงพิมเสนในพื้นที่ ทำนาปรัง นอกฤดูกาล ในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก
พฤษภาคม -	สัมภาษณ์ : นอกฤดูกาล และในฤดูกาล ไข้มาม่วงแก้วขมิ้น นอกพื้นที่ ทำนาปรัง นอกฤดูกาล ในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก
มิถุนายน -	ทำนาปรัง นอกฤดูกาล ในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก
กรกฎาคม	สัมภาษณ์ : นอกฤดูกาล และในฤดูกาล ไข้มาม่วงแก้วขมิ้น นอกพื้นที่
สิงหาคม ถึง	รับจ้างทั่วไป
พฤศจิกายน	หาปลาในแหล่งน้ำธรรมชาติ ในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก สะพานยี่สิบตับ

เครื่องมือที่ 2 แผนที่เดินดิน (Geo-Social Mapping) ในพื้นที่เทศบาลเมืองบางมูลนาก (ตำบลบางมูลนาก) และเทศบาลตำบลหอไกร (ตำบลหอไกร) เสมือนบันไดขั้นแรกที่สำคัญที่สุดนำไปสู่ความเข้าใจชุมชน ด้วยวิธีการง่ายๆ ใช้เวลาไม่นานนัก ได้ข้อมูลมาก เร็ว น่าเชื่อถือ เห็นภาพรวมความเป็นชุมชน สำรวจทั่วทั้งชุมชน อาศัยการสังเกตด้วยตาของตัวเอง เห็นพื้นที่ทางกายภาพ และเข้าใจพื้นที่ทางสังคม คณะผู้วิจัยได้ใช้แอปพลิเคชัน (Application) Google Maps แล้วเพิ่มจุด

ภาพที่ 1 แผนที่จุดที่ตั้งของกลุ่มสัมภาษณ์ในพื้นที่วิจัย

เครื่องมือที่ 3 แบบจำลองทางธุรกิจเพื่อชุมชน (CBMC) มีขั้นตอนทั้งหมด 9 ข้อ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน” ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่

1) แบบจำลองทางธุรกิจเพื่อชุมชน (Community Business Model Canvas : CBMC) ดังภาพที่ 2

แบบจำลองทางธุรกิจเพื่อชุมชน 9 ข้อ

(1) Value Propositions (คุณค่าของสินค้า)	(2) Customer Segments (กลุ่มลูกค้าปัจจุบัน/อนาคต)	(3) Channels (การสื่อสารการตลาดและ Logistic)	(4) Customer Relationships (ความสัมพันธ์ต่อลูกค้า การปิดการขาย สร้างและรักษา brand)	(5) Revenue Streams (ที่มาของรายได้)
(6) Key Activities กิจกรรมหลักที่ (ทำให้ข้อ 3-5 เป็นจริง)			(7) Key Resources (ปัจจัยการผลิตที่ต้องใช้ ธรรมชาติ 1 สมอ 2 มือ การร่วมมือ ร่วมใจแทนเงิน)	
(8) (Key Partners (สิ่งที่ทำเพียงลำพังไม่ได้ต้องร่วมมือกับภายนอก/พันธมิตร/ภาค/หน่วยงาน)			(9) Cost Structure (ต้นทุน/ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นต้องใช้น้อยที่สุด)	

ภาพที่ 2 แบบจำลองทางธุรกิจเพื่อชุมชน (CBMC) ของกลุ่มสัมพันธ์ในพื้นที่วิจัย

2) แผนดำเนินงาน (Operation Plan) ที่ชุมชนทำเองได้ ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แผนดำเนินงานของกลุ่มสัมพันธ์ในพื้นที่วิจัย

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน - CBMC” ในกระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานราก พบว่าผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน CBMC ในจังหวัดพิจิตร” เครื่องมือหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมสำหรับแผนธุรกิจเพื่อชุมชนคือ SWOT Analysis จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค เพื่อประเมินปัจจัยภายใน-ภายนอก ร่วมกับ PESTEL Analysis สำหรับวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกเชิงลึก ประเด็นการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม กฎหมาย และ Community Resource Mapping แผนที่ทุนชุมชน สำรวจและระบุต้นทุน ทรัพยากร หรือเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชุมชนเพื่อใช้สร้างจุดแข็ง สำหรับวิเคราะห์การแข่งขันในตลาด ในกระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานราก มีดังนี้

1. ปัจจัยเศรษฐกิจความผันผวนของเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นและระดับชาติส่งผลต่อการเข้าถึงแหล่งทุนและต้นทุนการดำเนินงาน การเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าและวัตถุดิบ รวมถึงการแข่งขันในตลาด ทำให้ชุมชนต้องปรับกลยุทธ์การบริหารธุรกิจให้เหมาะสม

2. ปัจจัยสังคมและวัฒนธรรมค่านิยม, ความเชื่อ และประเพณีท้องถิ่นมีผลต่อการยอมรับและนำแนวคิด แผนธุรกิจเพื่อชุมชน CBMC ในจังหวัดพิจิตรไปใช้ และการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนและความรู้สึกเป็นเจ้าของเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้การวางแผนและการดำเนินงานมีความเข้มแข็ง

3. ปัจจัยการเมืองและนโยบาย การสนับสนุนจากภาครัฐและนโยบายที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชนช่วยให้เกิดสภาพแวดล้อมที่มั่นคงสำหรับการดำเนินงานของแผนธุรกิจและกฎระเบียบ และมาตรการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากมีส่วนช่วยให้ชุมชนสามารถเข้าถึงทรัพยากรและบริการสนับสนุนต่าง ๆ ได้

4. ปัจจัยเทคโนโลยีการเข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการและการตลาดของธุรกิจชุมชนและเทคโนโลยีช่วยให้ชุมชนเชื่อมต่อกับเครือข่ายภายนอกเพื่อรับความรู้และทรัพยากรเพิ่มเติม

5. ปัจจัยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลักษณะภูมิศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่มีผลต่อการกำหนดกลยุทธ์การใช้ทรัพยากรในแผนธุรกิจและการรักษาสิ่งแวดล้อมและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างยั่งยืนเป็นแนวทางที่ส่งผลดีต่อความเข้มแข็งและความยั่งยืนของชุมชน

3. ผลการส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน - CBMC” ในจังหวัดพิจิตร พบว่า กระบวนการพัฒนาผลการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานรากด้วย แผนธุรกิจเพื่อชุมชน CBMC ในจังหวัดพิจิตร ต้องดำเนินการเป็น 5 ขั้นตอน

หลัก ได้แก่ 1) วิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน 2) ออกแบบแผนธุรกิจด้วย CBMC 3) นำแผนไปปฏิบัติจริง 4) ติดตามและปรับปรุงแผน และ 5) ขยายผลและสร้างความยั่งยืน โดยกลุ่มบุคคลร่วมกันเรียนรู้เพื่อรู้จักตัวเอง ชุมชน และสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เห็นปัญหาแนวทางแก้ โดยการลงมือปฏิบัติด้วยตัวเอง จนเกิดองค์ความรู้ร่วมกันเพื่อกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ การกำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างกระบวนการสร้างจิตสำนึกเสริมหลักธรรม การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ เพื่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยม จึงมีความเหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบันซึ่งเป็นสังคมที่เต็มไปด้วยการแข่งขันทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน 4

กระบวนการนี้ช่วยให้ชุมชนมีแนวทางที่เป็นระบบในการพัฒนาธุรกิจของตนเอง สร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ และเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน ความสำเร็จของ แผนธุรกิจเพื่อชุมชน CBMC ในจังหวัดพิจิตร ขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมของชุมชน การสนับสนุนจากภายนอก และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ควรสนับสนุนงบประมาณ และการอบรมด้านการบริหารธุรกิจอย่างต่อเนื่อง และควรพัฒนา แพลตฟอร์มตลาดกลางออนไลน์สำหรับธุรกิจชุมชนช่วยส่งเสริมแนวทางเพื่อให้ธุรกิจเติบโตอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอแนวทาง การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน - CBMC” ในจังหวัดพิจิตร จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะนำเสนอประเด็นที่สำคัญและมีความน่าสนใจในแง่มุมทางวิชาการ โดยนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน - CBMC” ในจังหวัดพิจิตร พบว่า การนำแผนธุรกิจเพื่อชุมชน CBMC ในจังหวัดพิจิตรมาใช้เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ชุมชนเศรษฐกิจฐานราก สามารถบริหารจัดการทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมความร่วมมือและนวัตกรรมภายในชุมชน รวมถึงการเชื่อมโยงกับเครือข่ายภายนอก ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นปัจจัยที่นำไปสู่ความยั่งยืนและการพึ่งพาตนเองในระดับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกรณีการ์ บุญยัง (2566) พบว่า บริบทพื้นที่และการจัดการทรัพยากรบัวหลวง ของเครือข่ายชุมชนตำบลยกกระบัตร คนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นชาวล้านนามีอาชีพเกษตรกรรมฐานะยากจนอาศัยอยู่ในพื้นที่ซึ่งเป็นพื้นที่ราบกว้างมีบัวหลวงขึ้นในหนองสระเข้ ขนาด

800-1,200 ไร่ เป็นหนองน้ำธรรมชาติ คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้ประโยชน์จากบึงหลวงอย่างเต็มประสิทธิภาพ จากบึงหลวงที่มีมากทำให้หนองน้ำตื้นเขินจึงเกิดเป็นขยะ สร้างปัญหาให้กับชุมชนรอบหนองและชุมชนที่ใช้น้ำชาวบ้านจึงนำมาเป็นแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวทางชุมชนสามารถนำบึงมาประกอบอาหารต้อนรับนักท่องเที่ยว เพื่อนำมาเป็นกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวตามฤดูกาล และทำการสื่อสารประชาสัมพันธ์ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น เว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์ Facebook, Line และสอดคล้องงานกับวิจัยของพระครูพิพัฒนสุตคุณ และคณะ (2566) พบว่า การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน วัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร มีการจัดทำแผนธุรกิจเพื่อชุมชน Business Model Canvas (CBMC) แบบจำลองทางธุรกิจเพื่อชุมชน แผนดำเนินงานที่ใช้สำหรับธุรกิจเพื่อชุมชน และปฏิทินงานเพื่อใช้ในการควบคุมให้งานเดินไปตามเป้าหมายของชุมชน มีการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตาม กรอบความคิด TERMS MODEL ที่ชุมชนจะพึงตนเองได้

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน - CBMC” ในกระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานรากพบว่าผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน CBMC ในจังหวัดพิจิตร” ในกระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานราก มีดังนี้ 1) ปัจจัยเศรษฐกิจความผันผวนของเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ 2) ปัจจัยสังคม 3) ปัจจัยการเมืองและนโยบาย การสนับสนุนจากภาครัฐและนโยบายที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชน 4) ปัจจัยเทคโนโลยีการเข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการและการตลาดของธุรกิจชุมชน และ 5) ปัจจัยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลักษณะภูมิศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่มีผลต่อการกำหนดกลยุทธ์การใช้ทรัพยากรในแผนธุรกิจและการรักษาสิ่งแวดล้อมและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างยั่งยืนเป็นแนวทางที่ส่งผลดีต่อความเข้มแข็งและความยั่งยืนของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุฬารินทร์ ธนัฐกิตติกุล และทักษญา สง่าโยธิน (2568) พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จรูปแบบการดำเนินการการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าแล้ว ได้แก่ 1) การสร้างแบรนด์และเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ 2) การพัฒนาเครือข่ายการตลาดทั้งในและต่างประเทศ 3) การพัฒนาทักษะและการฝึกอบรมในชุมชน 4) การสร้างความร่วมมือกับภาครัฐและภาคเอกชน และ 5) การพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและสังคม และสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา รอดแก้ว และคณะ (2564) พบว่า ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลต่อความสำเร็จ ได้แก่ 1) ด้านวัฒนธรรมชุมชนและด้านสถานการณ์ปัจจุบัน เช่น กิจกรรมกระตุ้นเศรษฐกิจ การส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน 2) ปัจจัยภายในที่มีผลต่อความสำเร็จ ได้แก่ ผู้นำชุมชน และทุนชุมชน 3) กระบวนการดำเนินงาน ได้แก่ การ

สื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน การสร้างองค์ความรู้จากชุมชนและการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด 4) ผลผลิตจากการดำเนินงาน ได้แก่ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การมีรายได้เพิ่ม การกระจายรายได้ในชุมชน และคนในชุมชนมีความสุข และสอดคล้องกับงานวิจัยของพัชราภา สิงห์ธนสาร (2560) พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้านเศรษฐกิจในมิติของรายได้มีเพียงรายได้เฉลี่ยต่อคนของครัวเรือนเท่านั้นที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ส่วนรายได้จากอาชีพหลักและรายได้จากอาชีพเสริมไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ในมิติของรายจ่ายประกอบไปด้วยรายจ่ายประเภทต้นทุนในการประกอบอาชีพ รายจ่ายที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและรายจ่ายรวมทั้งหมดเฉลี่ยต่อคนในครัวเรือนล้วนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงลบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ปัจจัยทางด้านการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้มีเพียงคนอายุมากกว่า 60 ปีมีอาชีพและรายได้เท่านั้นที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงลบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ส่วนคนอายุ 15-60 ปีเต็มมีอาชีพและรายได้และครัวเรือนมีการเก็บออมเงินไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ส่วนปัจจัยทางด้านสังคมมีคนในครัวเรือนไม่สูบบุหรี่เท่านั้นที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ส่วนคนในครัวเรือนไม่ดื่มสุรา (ยกเว้นการดื่มเป็นครั้งคราว เฉลี่ยไม่เกินเดือนละ 1 ครั้งฯ) คนอายุ 60 ปีขึ้นไปปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง คนสูงอายุได้รับการดูแลจากคนในครัวเรือน หมู่บ้านชุมชน หรือภาครัฐ คนพิการได้รับการดูแลจากคนในครัวเรือน หมู่บ้าน ชุมชน หรือภาครัฐ และคนในครัวเรือนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของหมู่บ้าน ชุมชน หรือท้องถิ่นเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

3. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน - CBMC” ในจังหวัดพิจิตร พบว่าวิธีการส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานรากด้วย แผนธุรกิจเพื่อชุมชน CBMC ในจังหวัดพิจิตร ต้องดำเนินการเป็น 5 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) วิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน 2) ออกแบบแผนธุรกิจด้วย CBMC 3) นำแผนไปปฏิบัติจริง 4) ติดตามและปรับปรุงแผน และ 5) ขยายผลและสร้างความยั่งยืน กระบวนการนี้ช่วยให้ชุมชนมีแนวทางที่เป็นระบบในการพัฒนาธุรกิจของตนเอง สร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ และเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน ความสำเร็จของ แผนธุรกิจเพื่อชุมชน CBMC ในจังหวัดพิจิตร และขึ้นอยู่กับความร่วมมือของชุมชน การสนับสนุนจากภายนอก และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ควรสนับสนุนงบประมาณ และการอบรมด้านการบริหารธุรกิจอย่างต่อเนื่อง และควรพัฒนาแพลตฟอร์มตลาดกลางออนไลน์สำหรับธุรกิจชุมชนช่วยส่งเสริมแนวทาง เพื่อให้ธุรกิจเติบโตอย่างยั่งยืนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบุหงา ชัยสุวรรณ และคณะ (2562) พบว่า ส่วนที่ 1

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า องค์ประกอบด้านธรรมชาติ คน สังคม การเมือง/นโยบายการค้า การค้าโครงสร้างพื้นฐาน ศิลปวัฒนธรรม การเงิน และการสื่อสาร เป็นปัจจัยที่ทำให้วิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง และคนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีของทุกชุมชน ในขณะที่ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ปัจจัยด้านการเมือง/นโยบายการค้า ด้านการค้าและด้านการสื่อสาร มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อระบบเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชน ในขณะที่ปัจจัยด้านการเงินมีอิทธิพล ทางอ้อมเชิงลบต่อระบบ เศรษฐกิจที่เข้มแข็ง และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชนและสอดคล้องกับงานวิจัยของทัศนียา บริพิศ และธีรภัทร กิจจารักษ์ (2563) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรสร้างแรงจูงใจทางกายภาพให้เกิดความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ภาครัฐ และภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนต้องมีความจริงจังในการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาตลาดวิสาหกิจชุมชนอย่างไม่มีเงื่อนไข เพราะภาครัฐเองถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยตรงในการพัฒนาชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ (2567) พบว่า ภูมินามบ้านก้างปลา นั้น นำชื่อมาจากต้นก้างปลาที่ขึ้นมากตามแม่น้ำเลย ชาวบ้านจึงนำมาตั้งชื่อหมู่บ้านที่แสดงเอกลักษณ์พื้นที่ ต้นก้างปลาเป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก ขึ้นในพื้นที่ชุ่มน้ำ ส่วนแนวทางการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากต้นก้างปลาด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมมี 7 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นตอนการกำหนดแรงบันดาลใจและแนวคิดผลิตภัณฑ์ 2) ขั้นตอนการค้นหาอัตลักษณ์ชุมชน 3) ขั้นตอนแสวงหาข้อมูลผลิตภัณฑ์ 4) ขั้นตอนการออกแบบร่างผลิตภัณฑ์ 5) ขั้นตอนการทดลองผลิตผลิตภัณฑ์จากต้นก้างปลา 6) ขั้นตอนการวิจารณ์และการประเมิน และ 7) ขั้นตอนการตลาด

องค์ความรู้ใหม่

แนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากมุ่งเน้นการสร้างความเข้มแข็งจากภายในชุมชนโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น (Local Resource-Based Development) ผ่านการส่งเสริมผู้ประกอบการชุมชน วิสาหกิจชุมชน กลุ่มอาชีพ และภาคประชาสังคม โดยมีกลไกการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญ แนวคิด CBMC ซึ่งเป็นแผนธุรกิจที่ออกแบบโดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลาง จึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเชื่อมโยงระหว่าง “ทุน” ที่มีในชุมชน กับ “โอกาสทางเศรษฐกิจ” ที่สามารถวางแผนและบริหารจัดการได้อย่างมีทิศทาง

ผลที่เกิดขึ้นจากการใช้ CBMC การวิจัยพบว่า ชุมชนที่นำ CBMC ไปใช้มีผลลัพธ์ที่สำคัญหลายประการ ได้แก่ เกิดการรวมกลุ่มและการบริหารจัดการร่วมกันของคนในชุมชน โดยมีเป้าหมายทางเศรษฐกิจชัดเจนสามารถสร้างผลิตภัณฑ์และบริการที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาด พร้อมทั้งสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มจากทุนท้องถิ่นมีการพัฒนาทักษะของคนในชุมชน โดยเฉพาะด้าน

การเป็นผู้ประกอบการ ทักษะการจัดการ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลชุมชนสามารถเข้าถึงแหล่งทุน หรือการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนได้ง่ายขึ้น เนื่องจากมีแผนงานที่ชัดเจนเกิดการพัฒนา เศรษฐกิจฐานรากอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้แผนธุรกิจเพื่อชุมชน

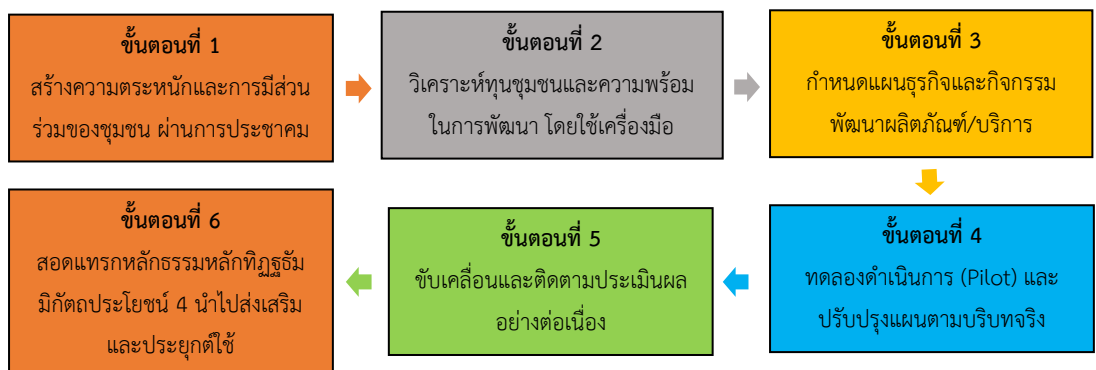
(Community-Based Masterplan for Community Business: CBMC)

สามารถจัดเรียงเรียงองค์ความรู้เชิงวิชาการได้อย่างครอบคลุมในมิติของแนวคิด ทฤษฎี กระบวนการ และ ผลการวิจัยที่สะท้อนกลไกและแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากมุ่งเน้นการสร้างเสริม เข้มแข็งจากภายในชุมชนโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ใน ท้องถิ่น (Local Resource-Based Development) ผ่านการส่งเสริมผู้ประกอบการชุมชน วิสาหกิจชุมชน กลุ่มอาชีพ และภาคประชาสังคม โดยมีกลไกการมี ส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญ แนวคิด CBMC ซึ่งเป็นแผน ธุรกิจที่ออกแบบโดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลาง จึงเป็น เครื่องมือสำคัญที่ช่วยเชื่อมโยงระหว่าง “ทุน” ที่มีใน ชุมชน กับ “โอกาสทางเศรษฐกิจ” ที่สามารถวางแผน และบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ	องค์ประกอบของ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน (CBMC)” มี องค์ประกอบหลักที่สำคัญ ดังนี้ 1.การวิเคราะห์ทุนทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม ของชุมชน เพื่อเข้าใจศักยภาพที่มีอยู่ และ สามารถแปลงทุนเหล่านี้ให้เป็นผลิตภัณฑ์หรือบริการ ที่สร้างรายได้ 2.การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain Analysis) เพื่อกำหนดตำแหน่งของชุมชนใน กระบวนการผลิตและการตลาด 3.การกำหนดเป้าหมายทางธุรกิจร่วมกัน โดยชุมชนมี ส่วนร่วมในการออกแบบวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และกล ยุทธ์ของแผนธุรกิจ
--	--

กระบวนการส่งเสริมตามโมเดล CBMC

กระบวนการดำเนินงานตามแผน มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการนำไปใช้

ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาแผนธุรกิจเพื่อชุมชน (CBMC) อย่างแพร่หลายในระดับตำบลและอำเภอ โดยจัดให้มี
หน่วยงานสนับสนุนในระดับพื้นที่บูรณาการนโยบายของรัฐบาลด้านเศรษฐกิจฐานราก เข้ากับแนวคิด CBMC เช่น
โครงการ OTOP, Smart Farmer, และ BCG Economy พัฒนารูขี้อยู่อาศัยและแผนธุรกิจของชุมชนในรูปแบบดิจิทัล

ภาพที่ 4 องค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาแผนธุรกิจเพื่อชุมชน (CBMC) อย่างแพร่หลายในระดับตำบลและอำเภอ โดยจัดให้มีหน่วยงานสนับสนุนในระดับพื้นที่บูรณาการนโยบายของรัฐด้านเศรษฐกิจฐานรากเข้ากับแนวคิด CBMC เช่น โครงการ OTOP, Smart Farmer, และ BCG Economy

2. รัฐควรพัฒนาฐานข้อมูลแผนธุรกิจของชุมชนในรูปแบบดิจิทัล เพื่อให้สามารถบริหารจัดการองค์ความรู้และใช้ในการตัดสินใจเชิงนโยบายหากต้องการนำองค์ความรู้ข้างต้นไปสังเคราะห์ในรูปแบบบทความวิจัย รายงาน หรือเอกสารประกอบการประชุมเชิงวิชาการ การจัดทำบทความทางวิชาการ หรือการสรุปเชิงนโยบาย (Policy Brief)

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ชุมชนควรสร้างความเข้มแข็งขององค์กรด้วยการส่งเสริมให้เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตัวอย่างในด้านการดำเนินงานที่มีความยั่งยืน มั่นคงตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. ชุมชนสนับสนุนควรร่วมมือกันเพื่อกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่างๆ ด้วยการต่อยอดโครงการ OTOP เพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์และเสริมช่องทางการตลาดด้วยโครงการ OTOP

3. ชุมชนควรใช้ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน (CBMC)” วิเคราะห์ทุนทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ของชุมชน เพื่อเข้าใจศักยภาพที่มีอยู่ และสามารถแปลงทุนเหล่านี้ให้เป็นผลิตภัณฑ์หรือบริการที่สร้างรายได้

เอกสารอ้างอิง

กรรณิการ์ บุญยัง. (2566). การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้วยการสร้างมูลค่าเพิ่มจากบัวหลวงของชุมชน ตำบลยกกระบัตร อำเภอสามเฒ่า จังหวัดตาก. *วารสารวิชาการนอร์ทเทิร์น*, 10(2), 27–43.

กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด. (2567). *แผนพัฒนาจังหวัดพิจิตร (พ.ศ. 2566–2570) ฉบับทบทวน พ.ศ. 2567* (หน้า 1–2). พิจิตร : กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด.

กาญจนา รอดแก้ว และคณะ. (2564). การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 19(1), 48–66.

- คณะอนุกรรมการยุทธศาสตร์เศรษฐกิจฐานราก. (2559). *คู่มือการส่งเสริมการพัฒนา “ระบบเศรษฐกิจฐานราก”*. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- ทัศนียา บริพิศ และธีรภัทร กิจจารักษ์. (2563). การวิเคราะห์ระบบบริการสาธารณะแบบใหม่ของจังหวัดนครศรีธรรมราช ประเทศไทย. *วารสารนานาชาติว่าด้วยนวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ และการเปลี่ยนแปลง*, 13(6), 415–425.
- ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ. (2567). ภูมินามบ้านก้างปลา: แนวทางการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากต้นก้างปลาด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนบ้านก้างปลา อำเภอเมือง จังหวัดเลย. *วารสารวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 14(2), 145–159.
- บุหงา ชัยสุวรรณ และคณะ. (2562). ปัจจัยพยากรณ์ความสำเร็จในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน: กรณีศึกษาจังหวัดชายแดนภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 27(53), 87-108.
- พระครูพิจิตรวรเวท และคณะ. (2567). *การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน - CBMC” ในจังหวัดพิจิตร*. (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูพิพัฒนสุตคุณ และคณะ. (2566). การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 6(6), 1–14.
- พัชราภา สิงห์ธนสาร. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเขตตำบลแม่วงก์ อำเภอแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 7(1), 57-69.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2563). *องค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง*. เข้าถึงได้จาก http://www.chaipat.or.th/site_content/34-13/3579-2010-10-08-05-24-39.html.
- อุฬารินทร์ ธนัฐกิตติกุล และทักษญา สง่าโยธิน. (2568). การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าแสบ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อการดำเนินการสู่ปัจจัยแห่งความสำเร็จ. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 9(8), 392–406.